

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Opracowanie Europejskiego Niebieskiego Ładu z myślą o rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa w europejskich regionach

(opinia z inicjatywy własnej)

(C/2024/5368)

Sprawozdawca: Karl VANLOUWE (BE/EA), członek zgromadzenia regionalnego: Parlament Flamandzki

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW (KR),

Wprowadzenie

1. Uważa, że w wieloletnim programie finansowym na lata 2028–2034 należy traktować wodę jako strategiczny priorytet, i wzywa do opracowania Europejskiego Niebieskiego Ładu, kładącego szczególny nacisk na zachowanie różnorodności biologicznej i wspieranie obszarów wiejskich w rolnictwie i rozwoju obszarów wiejskich oraz uzupełniającego Europejski Zielony Ład, w którym niedobór wody i susze są już uznawane za kwestię priorytetową. Znajduje to już odzwierciedlenie w kilku kluczowych strategiach europejskich (np. w strategii UE w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu z 2021 r., w planie działania UE dotyczącym gospodarki o obiegu zamkniętym z 2020 r. i strategii na rzecz bioróżnorodności 2030).
2. Zwraca uwagę, że woda, źródło życia, jest niezbędna do utrzymania wszystkich aspektów egzystencji. Woda ma zasadnicze znaczenie dla przetrwania ludzi, zdrowia, produkcji żywności i wsparcia ekosystemów, a także odgrywa kluczową rolę w regulacji klimatu. Pomimo swej niezastępowalności woda stoi przed licznymi wyzwaniami, w tym jest zagrożona zanieczyszczeniem chemikaliami przemysłowymi, pestycydami, składnikami odżywczymi i produktami farmaceutycznymi oraz przede wszystkim wpływem zmiany klimatu.
3. Przypomina, że ONZ kładzie nacisk na kluczową rolę bezpiecznego, czystego, zdrowego i zrównoważonego środowiska w przestrzeganiu podstawowych praw człowieka, w tym prawa do życia, zdrowia, żywności i wody, oraz że utrata kluczowych usług ekosystemowych, takich jak woda pitna i różnorodność biologiczna, podważa te prawa, na przykład poprzez zmniejszenie produkcji w sektorach rolnictwa i rybołówstwa, negatywny wpływ na zdrowie czy usunięcie naturalnych filtrów w obiegu wody w przyrodzie.
4. Podkreśla, że zmiana klimatu i wzrost temperatur będą wywierać dodatkową presję na dostawy wody w Europie. Uznaje znaczenie zabezpieczenia ograniczonych źródeł wody słodkiej przed zanieczyszczeniem i zagwarantowania zrównoważonego gospodarowania wodą, zwłaszcza w sektorach rolnictwa, przemysłu i energii. Ochrona wody i jej racjonalne wykorzystanie powinny być priorytetem UE.
5. Wzywa Komisję do skutecznej współpracy z władzami lokalnymi i regionalnymi, podmiotami gospodarczymi i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w torowaniu drogi do ambitnej i całościowej europejskiej strategii wodnej i wzywa państwa członkowskie do opracowania skutecznych i zrównoważonych planów zarządzania suszą oraz do skoordynowania lub zintegrowania ich z planami gospodarowania wodami w dorzeczu, przewidzianymi w ramowej dyrektywie⁽¹⁾ wodnej.
6. Sądzi, że woda jest podstawowym zasobem z punktu widzenia ludzkiego zdrowia, różnorodności biologicznej i wszystkich rodzajów działalności gospodarczej (rolnictwa, przemysłu, turystyki itp.) UE powinna zagwarantować wszystkim użytkownikom wystarczający dostęp do czystej wody pitnej, ale trzeba też w europejskich ramach prowadzić badania naukowe i kampanie informacyjne oraz podejmować innowacje, by promować oszczędne i efektywne gospodarowanie wodą.
7. Jest zdania, że w UE potrzebna jest długoterminowa strategia na rzecz odporności na deficyt wody w celu rozwiązania problemu zanieczyszczenia wody, niedoboru wody, niszczycielskich powodzi i utraty różnorodności biologicznej. Należy przy tym zwrócić uwagę na aspekty lokalne i regionalne, takie jak uwarunkowania geograficzne i klimatyczne, oraz na charakterystykę przemysłową, gospodarczą i społeczną poszczególnych państw członkowskich. Władze lokalne i regionalne borykają się z różnorodnymi problemami związanymi z wodą, dlatego ważne jest, aby środki były dostosowane do specyfiki lokalnej i regionalnej.

⁽¹⁾ Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz.U. L 327 z 22.12.2000, p. 1).

8. Uważa, że zagrożenia związane z wodą są wielorakie – nadmiar wody, jej niedobór albo jej zanieczyszczenie mogą prowadzić do zakłóceń w systemach ślaskowodnych, a tym samym do zakłóceń wszystkich funkcji społecznych. Aby móc opanować ryzyko związane z wodą, musimy zadbać o spójność polityki prowadzonej w sektorach takich jak gospodarka wodna, przystosowanie się do zmiany klimatu, odbudowa naturalnego obiegu wody i ograniczanie ryzyka katastrof (związanych z wodą). Rozwiązania oparte na zasobach przyrody, ponowne wykorzystanie wody i nowe zrównoważone metody jej pozyskiwania są zasadniczym elementem gospodarki wodnej i należy je propagować w przyszłości. Nie należy przy tym zapominać o konieczności dokonywania postępu technicznego i naukowego, by uniknąć negatywnych skutków zmiany klimatu dla środowiska oraz dla zdrowia ludzi i zwierząt.

9. Przypomina, że według Europejskiej Agencji Środowiska (EEA) w 2019 r. niedobór wody dotknął 29 % terytorium UE w co najmniej jednym sezonie. Gdy dany obszar jest dotknięty deficytem wody, zagraża to zarówno indywidualnemu domowemu zużyciu, jak i działalności gospodarczej we wszystkich sektorach.

10. Podkreśla, że w ciągu ostatnich pięciu lat kontynent europejski zmagął się z poważną suszą. Obecnie ponad jedna czwarta terytorium UE jest objęta ostrzeżeniem przed suszą, w szczególności Półwysep Iberyjski, co pokazuje, że granice planety dotyczące wody słodkiej przekroczyły już granice bezpieczeństwa, w tym w odniesieniu do wody dostępnej dla roślin.

11. Wzywa Komisję Europejską kadencji 2024–2029 do przedstawienia kompleksowej i ambitnej strategii na rzecz inteligentnej gospodarki wodnej, która stałaby się konkurencyjnym atutem dla naszej europejskiej autonomii obok strategii energetycznych i strategii w zakresie surowców krytycznych.

12. Apeluje o stworzenie europejskiej platformy w odniesieniu do tematyki wody, aby władze i służby lokalne i regionalne z tego samego dorzecza mogły współpracować w kwestiach związanych z polityką wodną, na przykład poprzez programy europejskiej współpracy terytorialnej. Regiony muszą być w stanie skutecznie koordynować projekty infrastruktury wodnej i efektywnie nimi zarządzać. Ponadto ta platforma powinna również wspierać innowacyjne projekty dotyczące wody i wymianę informacji. Podkreśla potrzebę zaangażowania władz lokalnych i regionalnych, rolników oraz zainteresowanych stron z branży przemysłu w proces decyzyjny, tak aby zapewnić skuteczne dostosowanie polityki wodnej i zarządzania kłeskami żywiołowymi do lokalnych potrzeb i warunków.

13. Zauważa, że trzeba nie tylko wspierać innowacje i gospodarkę wodną, ale także w zrównoważony sposób zarządzać zasobami wodnymi poprzez stosowanie rozwiązań opartych na przyrodzie. Przykładowo odbudowa terenów podmokłych i tworzenie stref buforowych przywracają naturalną funkcję wchłaniania wody przez przyrodę, co może łagodzić ekstremalne skutki katastrof związanych z wodą, a także częściowo im zapobiegać.

14. Przywołuje ponownie sprawozdanie Komisji w sprawie wykonania ramowej dyrektywy wodnej⁽²⁾. Przypomina, że Komisja chce zwiększyć odporność systemów wodnych oraz ochronę i odbudowę bioróżnorodności i ekosystemów poprzez wzmocnienie spójności polityki związanej z ramową dyrektywą wodną.

Koordinacja i monitorowanie gospodarki wodnej na rzecz bardziej wydajnego rolnictwa

15. Podkreśla, że władze lokalne i regionalne leżące w obrębie tego samego dorzecza są wzajemnie od siebie zależne⁽³⁾. Projekty dotyczące infrastruktury wodnej muszą być realizowane w porozumieniu z innymi regionami i gminami z tego samego dorzecza oraz przy uwzględnieniu wymogów ekologicznych gleby i przyrody. Powinny istnieć europejskie ramy dla regionalnych i ogólnoeuropejskich platform konsultacyjnych takich jak Międzynarodowy Panel ds. Delt i Obszarów Przybrzeżnych (IPDC) – platformy te umożliwiają wymianę wiedzy i monitorowanie między różnymi państwami członkowskimi, władzami lokalnymi i regionalnymi⁽⁴⁾. Należy przypomnieć, że wraz ze wzrostem ekstremalnych zjawisk pogodowych (dłuższe okresy opadów deszczu, dłuższe susze) opady powinny być utrzymywane w zbiornikach, tak aby były bezpośrednio dostępne do wszystkich celów lub mogły uzupełniać zasoby wód podziemnych. Zbiorniki wodne, systemy zbierania, inaczej ukształtowane struktury powierzchniowe (w tym na obszarach miejskich) powinny zapewniać, by opady powoli przesiąkały do gleby, a nie spływały szybko do kanalizacji. Pomoże to również w najgorszym scenariuszu uniknąć powodzi. W związku z tym lepiej jest nadać priorytet praktykom zrównoważonej gospodarki wodnej, które chronią ekosystemy ślaskowodne i w których unika się polegania wyłącznie na zbiornikach w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa wodnego. Istotne jest, by strategiczne znaczenie nadać gospodarce wodnej, przy czym należy dostosować oczekiwania i wymagania w różnych rodzajach zastosowań.

⁽²⁾ Sprawozdanie w sprawie wykonania ramowej dyrektywy wodnej, dyrektywy w sprawie środowiskowych norm jakości oraz dyrektywy powodziowej.

⁽³⁾ Sprawozdanie IPCC, *Climate Change and Land*, 2020.

⁽⁴⁾ <https://www.deltares.nl/en/news/international-panel-on-deltas-coastal-areas-and-islands-officially-launched-at-un-2023-water-conference>.

16. Stwierdza, że ramowa dyrektywa wodna – która wymaga od państw członkowskich opracowania planów gospodarowania wodami w dorzeczu – jest ważnym narzędziem rozwiązywania problemów związanych z wodą i promowania zrównoważonego wykorzystania wody, ale jej wdrażanie jest powolne i niewystarczająco zintegrowane z innymi politykami i sektorami. W kontekście ramowej dyrektywy wodnej państwa członkowskie oraz władze lokalne i regionalne muszą zwrócić większą uwagę na promowanie i ułatwianie transgranicznej współpracy międzysektorowej między lokalnymi zainteresowanymi stronami oraz na strategiczne i częste konsultacje między podmiotami w tym samym dorzeczu, a także na koordynację działań lokalnych i regionalnych w celu przyspieszenia opracowywania projektów w zakresie gospodarki wodnej i promowania wdrażania polityki wodnej. Należy respektować zasadę pomocniczości i przy ustalaniu celów i priorytetów uwzględniać lokalne i regionalne cechy i uwarunkowania, ze szczególnym uwzględnieniem również dorzeczy wewnątrzregionalnych. Wszystko to powinno doprowadzić do lepszej oddolnej integracji polityki wodnej, która weźmie pod uwagę powiązanie między wodą a rolnictwem, mające duży wpływ na strukturę społeczno-gospodarczą obszarów wiejskich.

17. Podkreśla, że opóźnienia w zrównoważonym rozwoju gospodarki wodnej i tworzeniu infrastruktury wodnej są wynikiem zarówno niedostatku zarządzania i ukierunkowanej koordynacji, jak i braku finansowania. Realizacja polityki wodnej i projektów z nią związanych jest równie ważna jak zapewnienie odpowiedniego i stałego źródła finansowania.

18. Apeluje o zwiększenie wsparcia finansowego dla władz lokalnych i regionalnych, ze szczególnym uwzględnieniem zrównoważonych mechanizmów finansowania na rzecz wsparcia obszarów wiejskich i rolników, a także podkreśla potrzebę lepszej koordynacji funduszy regionalnych i instrumentów finansowania, w tym LIFE Europe, Interreg, „Horyzont Europa” i zestawu narzędzi finansowych Europejskiego Banku Inwestycyjnego, tak aby sprostać wyzwaniom związanym z ekstremalnymi warunkami pogodowymi i promować długoterminowe rozwiązania w zakresie gospodarki wodnej.

19. Zauważa, że mimo obecnej wspólnej polityki rolnej polityka wodna i gospodarka wodna oraz wykorzystanie wody są bardzo zróżnicowane w całej UE. Należy sporządzić mapę zużycia wody we wszystkich państwach członkowskich ze wskazaniem istniejących technik stosowanych w celu ochrony i efektywnego wykorzystania zasobów wodnych. Trzeba to uwzględnić w planie gospodarowania wodami każdego państwa członkowskiego i skoordynować z planami dotyczącymi dorzeczca. Przy wdrażaniu polityki wodnej właściwe władze muszą zadbać o to by w sposób strukturalny dzielić się najlepszymi praktykami i projektami Interreg dotyczącymi wody z zainteresowanymi podmiotami w obrębie tego samego dorzeczca, a także z innymi zainteresowanymi stronami w UE, które borykają się z takimi samymi problemami i mają podobne uwarunkowania.

20. Wzywa do przekształcenia europejskiego systemu monitorowania wody – za pośrednictwem europejskiej bazy danych dotyczących skutków susz⁽⁵⁾ oraz europejskiego atlasu zagrożeń suszą⁽⁶⁾. Oba systemy można rozszerzyć w europejski system obejmujący działania w zakresie gospodarki wodnej i mogący służyć jako platforma wymiany najlepszych praktyk. Ponadto można by regularnie przeprowadzać więcej analiz ryzyka i przedstawiać zainteresowanym podmiotom z innych obszarów najlepsze praktyki stosowane na porównywalnych obszarach. Podobnie jak gospodarka wodna, także zarządzanie suszami powinno opierać się na długoterminowych strategiach proaktywnej gospodarki wodnej i prowadzić do przejścia od zarządzania kryzysowego do zarządzania ryzykiem.

Badania i innowacje

21. Apeluje o specjalną misję programu „Horyzont Europa” dotyczącą inteligentnej gospodarki wodnej w Europie, prowadzonej w świecie odpornym na zagrożenia związane z wodą – powiązaną z inicjatywą UE na rzecz odporności na deficyt wody⁽⁷⁾, misją w zakresie odbudowy naszych oceanów i zasobów wodnych⁽⁸⁾, misją w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu oraz paktem na rzecz zdrowych gleb w Europie⁽⁹⁾, gdyż zwiększy to przestrzeń dla badań naukowych i innowacji w dziedzinie gospodarki wodnej.

22. Uważa, że właściwe planowanie hydrologiczne zgodne z ideą zrównoważoności jednolitych części wód wymaga dalszych inwestycji w modernizację istniejących systemów nawadniania w celu oszczędzenia cieków wodnych oraz zagwarantowania dostępności odpowiednich zasobów wodnych do nawadniania w świetle następującej zmiany klimatu, zawsze z uwzględnieniem odnawialnych źródeł energii. Jest również zdania, że uzupełnieniem polityki modernizacji nawadniania jest powiązanie systemów zarządzania ryzykiem w rolnictwie z rolniczymi ubezpieczeniami nawadniania. Wreszcie sądzi, że w klimacie śródziemnomorskim i na obszarach wyspiarskich konieczne jest zwiększenie zdolności do regulacji oraz regulacji przepływów w dużych systemach, gdyż jest to jeden z podstawowych sposobów dostosowania i modernizacji istniejących systemów nawadniania.

⁽⁵⁾ European Drought Impact Database.

⁽⁶⁾ https://environment.ec.europa.eu/news/commission-publishes-new-tools-help-predict-and-adapt-sectoral-drought-impacts-2023-10-11_en

⁽⁷⁾ <https://ec.europa.eu/newsroom/env/newsletter-archives/48628>.

⁽⁸⁾ EU Mission: Restore our Ocean and Waters.

⁽⁹⁾ EU Mission: A Soil Deal for Europe.

23. Stwierdza, że UE powinna mieć ambicję stać się światowym liderem w dziedzinie technologii wodooszczędnych. Technologie te mogą pomóc nam nie tylko w bardziej efektywnym wykorzystaniu wody, ale również w mniej energochłonnym jej oczyszczaniu do ponownego wykorzystania.

24. Zauważa, że europejska innowacyjna platforma technologii wodnych w połączeniu z efektywnym wykorzystaniem funduszy europejskich może przyczynić się do dokonania niezbędnych inwestycji, które pozwolą odgrywać znaczącą rolę w innowacjach dotyczących gospodarki wodnej w rolnictwie i na obszarach wiejskich. Ważne jest wspieranie nowych technologii i innowacji, aby poprawić zrównoważoność i efektywność wykorzystywania wody oraz zapewnić dalszą możliwość wykorzystywania wody na wszelakie sposoby w perspektywie długoterminowej.

25. Zwraca uwagę na potencjał innowacji i badań w zakresie bardziej efektywnego i zrównoważonego wykorzystania wody oraz zachęca instytucje edukacyjne, by prowadziły badania i szkolenia w zakresie nowych systemów gospodarowania wodami opadowymi i ich wykorzystania, magazynowania wody, renowacji systemów nawadniania i sieci wody pitnej, budowy zbiorników burzowych, wodooszczędnych praktyk i technologii nawadniania, bardziej wydajnych pod względem wody systemów dla rolnictwa, gospodarstw domowych i przemysłu oraz ponownego wykorzystania wody, które zwiększa zarówno ilość dostępnej wody pitnej, jak i jej jakość. Ponadto należy podkreślić, że dostępność wykwalifikowanych i wyspecjalizowanych pracowników ma zasadnicze znaczenie dla skutecznego wdrażania, innowacji i odporności na wyzwania związane z wodą.

Rolnictwo

26. Sugeruje, że wszystkie plany wspólnej polityki rolnej (WPR) powinny wzmacniać zrównoważoną i efektywną gospodarkę wodną, w tym optymalizować wydajność, ograniczać straty wody, eliminować nielegalne pompowanie i zużycie wody i przewidywać działania zapewniające zrównoważoność całego systemu wodnego. Długoterminowe bezpieczeństwo żywnościowe i odporność systemów żywnościowych zależą od dostępności czystej wody słodkiej. Komisja musi zatem przyjąć zasadę oszczędnego gospodarowania wodą w UE, skupiającą się na ponownym wykorzystaniu wody odzyskanej za pomocą najlepszych dostępnych technik (numerycznych modeli terenu: NMT), i zachęcać sektor publiczny i prywatny do inwestowania w oszczędne gospodarowanie wodą, zanim podejmie się inwestycje w inne, bardziej złożone rozwiązania.

27. Przypomina, że zwłaszcza drobni producenci rolni są bardziej zagrożeni niedoborem wody, ponieważ mogą nie dysponować środkami finansowymi na wprowadzenie nowych technologii adaptacyjnych w swoich gospodarstwach lub, podobnie, na wprowadzenie środków łagodzących zmiany klimatu. Około 84 % gospodarczych skutków suszy przypada na rolnictwo i rolników, co często powoduje, że małe gospodarstwa rolne muszą zaprzestać działalności lub przestawić się na uprawy bardziej odporne na susze. Biorąc pod uwagę obserwowany wzrost ekstremalnych warunków pogodowych, w tym susz i powodzi, potrzebne są ukierunkowane strategie polityczne w celu wsparcia obszarów wiejskich, przed którymi stoją wyjątkowe wyzwania, i zwiększenia ich odporności. Plany gospodarowania wodami w dorzeczu muszą przewidywać przeznaczenie zasobów z odzyskanej wody przede wszystkim na cele rolnicze, co umożliwi zmniejszenie wydobycia wód podziemnych, a przy tym zagwarantuje zasoby wodne dla sektora rolnego.

28. Apeluje, aby budżety WPR nadal obejmowały środki przeznaczone na infrastrukturę i gospodarkę wodną i pozwalające zapewniać odpowiednią rekompensatę rolnikom, którzy aktywnie wspierają rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury, oraz pomagające w przechodzeniu na bardziej wodooszczędne techniki rolnicze. Ważne jest jednak, aby przeprowadzić analizy kosztów i korzyści, tak by rekompensata finansowa była przyznawana przede wszystkim rolnikom prowadzącym działalność na obszarach, które są zagrożone suszą i pustyńnieniem. Rekompensata powinna być przeznaczana na inwestycje mające na celu zwiększenie odporności gospodarki wodnej i na ograniczanie, w miarę możliwości, zużycia wody. Realizacja WPR zgodnie z ramową dyrektywą wodną musi uwzględniać konkretne realia każdego regionu UE.

29. Z zadowoleniem przyjmuje proces reform w ramach WPR, który promuje zrównoważone praktyki rolnicze, takie jak zmianowanie upraw, ochrona gleby i precyzyjne nawadnianie, oraz zauważa, że istnieją innowacyjne sposoby ponownego wykorzystania ścieków do celów rolniczych, pozwalające zmniejszyć zapotrzebowanie na nawozy i ograniczyć zanieczyszczenie zasobów wodnych. Państwu członkowskim i regionom należy jednak zapewnić elastyczność, tak aby mogły dostosowywać się do różnych warunków glebowych i klimatycznych na każdym obszarze. Zrównoważone praktyki rolnicze powinny być dodatkowo wspierane przez odpowiednie inwestycje w innowacyjne praktyki rolnicze w celu wyeliminowania negatywnego wpływu na środowisko naturalne i zmianę klimatu, przy jednoczesnej ochronie różnorodności biologicznej i promowaniu zrównoważonej unijnej produkcji, która zapewnia konkurencyjność rolników i przemysłu rolnego oraz ożywia społeczności wiejskie. W sprawozdaniu specjalnym Europejskiego Trybunału Obrachunkowego z 2021 r. pt. „Zrównoważone wykorzystanie zasobów wodnych w sektorze rolnictwa” stwierdzono przy tym, że wspólna polityka rolna (WPR) „zamiast promować bardziej efektywne korzystanie z wód [...] najprawdopodobniej doprowadz[ie] do wzrostu zużycia”. Konieczne jest zatem dalsze dążenie do zrównoważonego wykorzystania wody.

30. Uważa, że promowanie integrowanego rolnictwa ekologicznego i upraw roślin wieloletnich przyczynia się do ograniczenia stosowania nawozów i produktów chemicznych, a także do poprawy pojemności wodnej gleby, co jest istotne zarówno w przypadku niedoboru, jak i nadmiaru wody. Ponadto praktyki gospodarki leśnej na obszarach wiejskich także skutecznie przyczyniają się do zmniejszenia podatności na suszę poprzez zwiększenie żywotności drzew, zachowanie zawartości wilgoci w glebie oraz zapewnienie czystej wody.

31. Zwraca uwagę, że konieczne jest opracowanie planów pozyskiwania i optymalizacji niekonwencjonalnych źródeł wody, które muszą służyć do utrzymania warunków ekologicznych warstw wodonośnych. Należy zachować ostrożność przy ponownym wykorzystaniu ścieków: trzeba dopilnować przestrzegania przepisów sektorowych przy ponownym wykorzystaniu ścieków w celu utrzymania zawartości substancji niebezpiecznych poniżej określonych w nich poziomów. Należy opracować również mechanizmy ochrony przed przyszłymi problemami środowiskowymi wynikającymi z nowych lub nieoczekiwanych substancji niebezpiecznych i wykrywania takich problemów, np. poprzez analizę niecelowaną i analizy toksyczności oparte na modelach z uwzględnieniem opinii krajów, które mają udokumentowane doświadczenie w zakresie ponownego wykorzystania ścieków.

32. Podkreśla, że rolnictwo, podobnie jak przemysł i turystyka, musi nadal inwestować w minimalizowanie zużycia wody, a zatem powinno optymalizować plony poprzez stosowanie innowacyjnych i zrównoważonych praktyk rolniczych, takich jak nawadnianie kropelkowe i rolnictwo precyzyjne. W czasie niedoboru wody wszystkie właściwe organy muszą mieć kompleksowy i wyważony plan, by zapewnić zrównoważone i sprawiedliwe zużycie wody, a jednocześnie w jak największym stopniu ograniczyć szkody gospodarcze dla rolnictwa, przemysłu, turystyki i energetyki, które są sektorami o dużym zużyciu wody.

33. Przypomina stanowisko Komisji (rozporządzenie (UE) 2020/741⁽¹⁰⁾), zgodnie z którym gospodarka wodna i rozwój nowych technologii powinny koncentrować się na ponownym wykorzystaniu wody. Energochłonne techniki, takie jak odsalanie, powinny być ograniczone do obszarów, w których niedostępna jest woda słodka w wystarczającej ilości, a Europejski Niebieski Ład powinien koncentrować się na ponownym wykorzystaniu i optymalizacji wykorzystania dostępnej wody. Odsalanie można wykorzystać w technologiach „power-to-X”, chociaż konwersję energii elektrycznej lepiej wykorzystywać do bardziej energooszczędnych rozwiązań, takich jak oczyszczanie wody i odzyskiwanie wody ze ścieków. Wzywa do szybkiego i niebiurokratycznego wdrożenia przez państwa członkowskie UE aktu o ponownym wykorzystaniu wody (rozporządzenie (UE) 2020/741). Państwa członkowskie powinny skorzystać z możliwości rozszerzenia zakresu jego obowiązywania i objąć nim także zielone przestrzenie miejskie i dostawy dla przemysłu. Akt o ponownym wykorzystaniu wody określa jednolite minimalne wymagania dotyczące odzyskanej wody i precyzuje zakres jej wykorzystywania. W rozporządzeniu zdefiniowano ramowe warunki, zgodnie z którymi państwa członkowskie UE mogą wykorzystywać wodę do nawadniania w rolnictwie.

34. Przypomina stanowisko Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego⁽¹¹⁾, że należy stworzyć dobre warunki finansowe dla modernizacji istniejących systemów nawadniania, by ograniczać straty spowodowane wyciekami z sieci i parowaniem z otwartych kanałów i zbiorników w państwach członkowskich. WPR powinna unikać wspierania działań sprzecznych z ramową dyrektywą wodną.

35. Ubolewa, że rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/741 z dnia 25 maja 2020 r. w sprawie minimalnych wymogów dotyczących ponownego wykorzystania wody stawia nieproporcjonalnie duże wymagania w zakresie ponownego wykorzystania wody w rolnictwie, które nie obowiązują w przypadku wody oczyszczonej, która traci swą specyfikę po wpłynięciu do wód publicznych.

36. Ubolewa, że ramowa dyrektywa wodna zakazuje zrzutu solanki z zakładów odsalania. Instalacje typu „power-to-X” można budować tylko wtedy, gdy można ponownie odprowadzać wodę morską do morza. Co się tyczy niekonwencjonalnych źródeł wody takich jak odsalanie, w analizie kosztów i korzyści trzeba uwzględnić nie tylko koszty gospodarcze, lecz również społeczne i środowiskowe.

37. Uważa, że potrzebna jest międzysektorowa współpraca między rolnikami, przedsiębiorstwami, organami publicznymi i instytucjami naukowymi, która pomoże opracować sposoby przystosowania gospodarki rolnej do zmiany klimatu (łagodzenie skutków), a także środki dostosowawcze pozwalające radzić sobie z istniejącym niedoborem wody i klęskami żywiołowymi.

⁽¹⁰⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/741 z dnia 25 maja 2020 r. w sprawie minimalnych wymogów dotyczących ponownego wykorzystania wody (Dz.U. L 177 z 5.6.2020, s. 32).

⁽¹¹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Zrównoważona gospodarka wodna i kryzys klimatyczny: rozwiązania oparte na obiegu zamkniętym i inne rozwiązania dotyczące unijnego systemu rolno-spożywczego w przyszłym Niebieskim Ładzie” (Dz.U. C 349 z 29.9.2023, s. 80).

Rozwój obszarów wiejskich

38. Z zadowoleniem przyjmuje zalecenia Komisji dotyczące priorytetowego traktowania rozwiązań opartych na przyrodzie, takich jak odbudowa naturalnych obszarów retencyjnych. Za pomocą analizy kosztów i korzyści należy poszukiwać w każdym przypadku rozwiązania dostosowanego do specyfiki każdego regionu i gminy, stosownie do postępu technologicznego, a także z uwzględnieniem względów bezpieczeństwa i zdrowia.
39. Stwierdza, że należy koniecznie zwalczać pustynnienie, by utrzymać wysokiej jakości siedlisko europejskie. W tym celu konieczne jest promowanie rodzimej roślinności, takiej jak zarośla, lasy odroślowe i inne lasy, pastwiska (dehesas), step oraz inne krajobrazy. Bardzo ważne jest zapobieganie pożarom. W związku z tym kluczowe są tradycyjne praktyki hodowli zwierząt gospodarskich, oczyszczanie lasów i ich odpowiednie utrzymywanie, a także renaturalizacja terenów porzuconych lub wykorzystywanych w niewystarczającym stopniu jako głównego powodu istotnych problemów środowiskowych i społeczno-gospodarskich na obszarach wiejskich.
40. Uważa, że konieczne są dalsze postępy w wykorzystywaniu usług ekosystemowych zapewnianych przez przyrodę (woda, składniki odżywcze, warstwy wodonośne, regulacja temperatury, różnorodność biologiczna, tereny zalesione, roślinność itp.), z których zyski można by częściowo przeznaczyć na gminy wiejskie w celu wsparcia organizacji i rozwoju ich terytorium⁽¹²⁾, a także w celu zrekompensowania ograniczeń dla obszarów wiejskich, na których występują duże zbiorniki słodkowodne. Należałoby przy tym dostosować produkcję energii i rozwój przemysłu na sąsiednich obszarach miejskich tak by były do pogodzenia z całościowym rozwojem społeczności obszarów wiejskich, na których istnieją te zbiorniki wodne.
41. Podkreśla kluczowe powiązanie między praktykami rolniczymi a jakością wody oraz pilną potrzebę przyjęcia zrównoważonego podejścia w celu złagodzenia wpływu na ekosystemy wodne. Przypomina, że nadmierne stosowanie chemikaliów rolniczych, w szczególności nawozów azotowych i fosforowych, które przyczyniło się do powstawania martwych stref Morza Bałtyckiego, nie tylko zagraża jakości wody, ale także bezpośrednio uderza w źródła utrzymania społeczności nadbrzeżnych w regionie.
42. Wnosi, aby rozważyć finansowe następstwa faktu, że zdolność przystosowania się do zmiany klimatu oraz ochrona bioróżnorodności i jakości lasów zależą przede wszystkim od inteligentnego rozwoju obszarów wiejskich. Zwraca uwagę na potencjał, jaki pod względem poprawy retencji wody w krajobrazie kryje w sobie zdecentralizowane oczyszczanie wody w niewielkich gminach⁽¹³⁾.
43. Podkreśla, że lasy – oraz odbudowa terenów podmokłych i inne rozwiązania oparte na przyrodzie – odgrywają kluczową rolę w retencji wody i wpływają na ilość i moment dostarczania wody do strumieni i wód gruntowych. Zwiększają możliwości infiltracji i magazynowania, pochłaniają nadmiar wody deszczowej, zapobiegają spływowi wody i łagodzą szkody powodowane powodzią. W związku z tym promuje praktyki gospodarki leśnej bliskiej naturze, które skutecznie zmniejszają podatność na skutki suszy poprzez zwiększenie żywotności drzew, zachowanie wilgoci gleby, zapewnienie czystej wody, zwiększenie odporności lasów i umożliwienie właścicielom lasów produkowania towarów o wyższej wartości, co ostatecznie zwiększa długoterminową rentowność lasu. Wymaga to wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, która – na podstawie analizy kosztów i korzyści oraz rozwiązań technicznych – umożliwia ochronę przyrody, magazynowanie wody deszczowej oraz zmniejszenie ryzyka pożaru i erozji.
44. Ponawia apel o włączenie równin zalewowych do inicjatyw przewodnich dotyczących odpornych obszarów ze względu na wkład, jaki równiny te wnoszą w zwiększanie odporności na zmianę klimatu, rozwój rolnictwa niskoemisyjnego oraz wspieranie ochrony przeciwpowodziowej i zarządzania przeciwpowodziowego. Wiele rzek i równin zalewowych ma charakter transgraniczny (co samo w sobie stanowi wyzwanie), ponadto są one częścią szerszej problematyki związanej z wodą. Konieczna jest zatem współpraca międzynarodowa i międzyregionalna⁽¹⁴⁾.
45. Wzywa wszystkie poziomy zarządzania do stosowania weryfikacji wpływu polityki na rozwój obszarów wiejskich. Przy opracowywaniu i wdrażaniu polityki i rozwiązań instytucje europejskie powinny uwzględnić perspektywę obszarów wiejskich, aby lepiej identyfikować potencjalne skutki i konsekwencje strategii związanych z wodą dla obszarów wiejskich.
46. Podkreśla, że zgodnie z długoterminową wizją dla obszarów wiejskich⁽¹⁵⁾ woda pełni wiele funkcji (turystyka, przemysł, bioróżnorodność, transport, indywidualne zużycie itp.), w związku z czym przy podejmowaniu decyzji o wykorzystaniu wody potencjalnie może pojawić się wiele konfliktów między zainteresowanymi stronami. Europejski Niebieski Ład powinien zapewnić, by podczas opracowywania nowych strategii politycznych uwzględniano specyfikę lokalną i regionalną oraz na wczesnym etapie włączano lokalne zainteresowane strony.

⁽¹²⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Długoterminowa wizja dla obszarów wiejskich UE (Dz.U. C 270 z 13.7.2022, s. 18).

⁽¹³⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Cele i narzędzia na rzecz inteligentnych obszarów wiejskich w Europie (Dz.U. C 188 z 30.5.2023, s. 14).

⁽¹⁴⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Długoterminowa wizja dla obszarów wiejskich UE (Dz.U. C 270 z 13.7.2022, s. 18).

⁽¹⁵⁾ eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0345

47. Stwierdza, że rolnictwo i gospodarka leśna są bardziej narażone na wichury, susze i powodzie niż działalność prowadzona w miastach. Obszary wiejskie są bardziej rozległe i mniej zaludnione. Świadczenie usług wodnych, takich jak utrzymanie infrastruktury wodnej, jest tam trudniejsze niż na obszarach miejskich, co utrudnia dodatkowe inwestycje lokalne niezbędne do zwiększenia odporności tych obszarów. Europejskie inwestycje w zielono-niebieską infrastrukturę i zaopatrzenie w wodę powinny koncentrować się przede wszystkim na rozwoju obszarów wiejskich i na rozwiązaniach opartych na zasobach przyrody, aby zapewnić czystą i dostępną wodę oraz zagwarantować niezbędne inwestycje w odporność na klęski żywiołowe związane z wodą na obszarach zarówno miejskich, jak i wiejskich.

48. Z zadowoleniem przyjmuje prace związane z konwencją alpejską i strategią UE na rzecz regionu alpejskiego oraz działania grupy roboczej ds. Pirenejów – pomagają one koordynować strategie polityczne, w tym politykę wodną ⁽¹⁶⁾.

Ochrona ludności cywilnej przed katastrofami związanymi z wodą

49. Podkreśla, że ochrona ludności powinna stać się horyzontalnym elementem gospodarki wodnej. Inwestycje w odporność na katastrofy związane z wodą odgrywają kluczową rolę w łagodzeniu i ograniczaniu do minimum ekstremalnych skutków susz i powodzi.

50. Stwierdza, że dotychczasowe kontraproduktywne działania, takie jak regulacja rzek, osuszanie terenów podmokłych i wylesianie, doprowadziły do zwiększonego deficytu wody ⁽¹⁷⁾ i wysychania gleby. Decyzje podejmowane przez ludzi nie tylko wpływają na zmianę klimatu, ale także zwiększają ryzyko katastrof związanych z wodą i ekstremalnie nasilają ich skutki. W imię ochrony obywateli należy w miarę możliwości cofnąć decyzje prowadzące do zwiększonego wysychania gleby.

51. W związku z tym z zadowoleniem przyjmuje rozszerzenie zakresu przeglądu dyrektywy 2008/114/WE w sprawie infrastruktury krytycznej na ścieki i wodę pitną. Ponieważ odporność dotyczy wszystkich szczebli sprawowania rządów, kluczowe znaczenie ma koordynacja i dobra wielopoziomowa współpraca międzysektorowa w zakresie gotowości na wypadek klęsk żywiołowych, ograniczania ryzyka i wzmacniania odporności.

52. Podkreśla, że rozszerzenie zakresu ramowej dyrektywy wodnej powinno obejmować, oprócz określenia obszarów zagrożonych, zbadanie, jak państwa członkowskie, właściwe organy i służby mogą wymieniać się informacjami, aby zapewnić i ułatwić zaopatrzenie w wodę i chronić obywateli w przypadku katastrof związanych z wodą.

53. Wzywa do uwzględnienia wyzwań związanych z niedoborem wody, suszami i powodzią we wszystkich dziedzinach, pod względem zarówno zapobiegania, jak i reagowania. Ramowa dyrektywa wodna stanowi tu element zapobiegawczy, który ma zapewnić odporność UE na katastrofy związane z wodą, natomiast Unijny Mechanizm Ochrony Ludności pozwala bezpośrednio reagować na klęski żywiołowe, takie jak pożary lasów i powodzie. Powiązanie europejskiego prawodawstwa w ramach takiego całościowego podejścia poprawi ochronę europejskich obywateli.

54. Zwraca uwagę, że państwa członkowskie muszą dokonać niezbędnych inwestycji w europejskich regionach i gminach w celu ochrony sieci wodociągowych i infrastruktury wodnej przed ewentualnymi atakami.

Ochrona konsumentów

55. Przypomina, że w 2010 r. Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych wyraźnie uznało prawo do wody i warunków sanitarnych za odrębne prawo człowieka ⁽¹⁸⁾. Państwa członkowskie i regiony powinny zobowiązać się, że do 2030 r. poprawią dostęp wszystkich osób w UE do czystej i przystępnej cenowo wody pitnej oraz do usług sanitarnych.

56. Podkreśla, że centralnym elementem naszej polityki wodnej musi być nie tylko wystarczające zaopatrzenie w wodę, ale też jej jakość. Należy zintensyfikować oczyszczanie zanieczyszczonej wody i monitorowanie jakości wody przez właściwe władze w celu osiągnięcia w całej UE norm jakości określonych w ramowej dyrektywie wodnej. Wzywa do pełnego wdrażania zasady „zanieczyszczający płaci”.

57. Potwierdza, że inwestycje w gospodarkę wodną są potrzebne, aby oprócz zielonej transformacji ekologicznej przeprowadzić także niebieską transformację. Oprócz wyważenia interesów różnych sektorów i zainteresowanych stron szczególną uwagę należy zwrócić na lokalną ludność, która nie powinna być nieproporcjonalnie obciążona kosztami gospodarki wodnej. Konsumenty powinni mieć równy dostęp do wody.

⁽¹⁶⁾ Konwencja w sprawie ochrony Alp; konwencja alpejska.

⁽¹⁷⁾ Deficyt wody to ogólny termin łączący suszę, ilościowy niedobór wody, brak dostępu do wody i niską jakość wody.

⁽¹⁸⁾ Water for life decade - Human right to water (UN).

58. Stwierdza, że rozwiązania oparte na przyrodzie, takie jak odbudowa terenów podmokłych i tworzenie stref buforowych, prowadzą również do poprawy jakości wody w jeziorach i rzekach. Z myślą o lepszej ochronie konsumentów środki te powinny zostać włączone do wszystkich planów gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy.

59. Podkreśla, że potrzebna jest przejrzystość w ustalaniu cen wody. Pozwoli ona zidentyfikować różnice w cenach na obszarach wiejskich i miejskich oraz wdrożyć strategie polityczne przyczyniające się do wydajności i oszczędności dzięki analizom wymiernych kosztów i korzyści. W tym kontekście państwa członkowskie powinny zwiększyć wysiłki na rzecz zwalczania ubóstwa wodnego i wdrożyć skuteczne narzędzia w celu rozwiązania obecnych i rosnących problemów związanych z przystępnością cenową wody.

60. Uważa, że ponieważ zachowania i wybory konsumentów również mają znaczący wpływ na zużycie wody na każdym poziomie, należy przeprowadzić wspólne unijne kampanie i działania, które pomogą obywatelom zrozumieć wartość wody oraz będą edukować konsumentów na temat wartości wody i usług wodnych. Te kampanie uświadamiające należy również rozszerzyć na innych użytkowników, takich jak rolnictwo, turystyka i przemysł.

Bruksela, dnia 20 czerwca 2024 r

Vasco ALVES CORDEIRO
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów